

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (suurkoda)

21. detsember 2023*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa vahistamismäärus – Raamotsus 2002/584/JSK – Artikli 1 lõige 3 – Artikli 15 lõige 2 – Liikmesriikidevaheline üleandmiskord – Täitmata jätmise alused – Euroopa Liidu põhiõiguste harta – Artikkel 7 – Era- ja perekonnaelu austamine – Artikli 24 lõiked 2 ja 3 – Lapse parimate huvide arvessevõtmine – Iga lapse õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga – Ema, kellel on temaga koos elavad väikesed lapsed

Kohtuasjas C-261/22,

mille ese on ERTL artikli 267 alusel Corte suprema di cassazione (Itaalia kassatsioonikohus) 19. aprilli 2022. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 19. aprillil 2022, kriminaalmenetluses järgmise isiku suhtes:

GN,

menetluses osales:

Procuratore generale presso la Corte d'appello di Bologna,

EUROOPA KOHUS (suurkoda),

koosseisus: president K. Lenaerts, asepresident L. Bay Larsen, kodade presidendid K. Jürimäe (ettekandja), C. Lycourgos, E. Regan, F. Biltgen ja N. Piçarra, kohtunikud P.G. Xuereb, L. S. Rossi, I. Jarukaitis, A. Kumin, N. Jääskinen, N. Wahl, I. Ziemele ja J. Passer,

kohtujurist: T. Čapeta,

kohtusekretär: ametnik C. Di Bella,

arvestades kirjalikku menetlust ja 28. märtsi 2023. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- GN, esindaja: *avvocato* R. Ghini,
- Procuratore generale presso la Corte d'appello di Bologna, esindaja: *sostituto procuratore della Repubblica* A. Scandellari,

* Kohtumenetluse keel: itaalia.

- Itaalia valitsus, esindaja: G. Palmieri, keda abistas *avvocato dello Stato* S. Faraci,
- Ungari valitsus, esindajad: M. Z. Fehér ja K. Szíjjártó,
- Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman, J. M. Hoogveld ja P. P. Huurnink,
- Euroopa Liidu Nõukogu, esindajad: K. Pleśniak ja A. Ștefănuț,
- Euroopa Komisjon, esindajad: S. Grünheid ja A. Spina,

olles 13. juuli 2023. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,

on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus puudutab esiteks nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24), (edaspidi „raamotsus 2002/584“), artikli 1 lõigete 2 ja 3 ning artiklite 3 ja 4 tõlgendamist, ja teiseks nende sätete kehtivust, võttes arvesse Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikleid 7 ja 24.
- 2 Taotlus on esitatud sellise Euroopa vahistamismääruse täitmise raames Itaalias, mille Belgia õigusasutus tegi GNi suhtes, et viia Belgias täide vabadusekaotuslik karistus.

Õiguslik raamistik

Rahvusvaheline õigus

- 3 Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni peaassamblee võttis 20. novembril 1989 vastu lapse õiguste konventsiooni (*United Nations Treaty Series*, 1577. kd, lk 3).
- 4 Konventsiooni artikli 3 lõikes 1 on sätestatud:

„Igasugustes lapsi puudutavates ettevõtmistes riiklike või erasotsiaalhoolekandeesutuste, kohtute, täidesaatvate või seadusandlike organite poolt tuleb esikohale seada lapse huvid.“

Liidu õigus

- 5 Raamotsuse 2002/584 põhjendus 6 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevas raamotsuses sätestatud Euroopa vahistamismäärus on esimene kindel meede kriminaalõiguse valdkonnas, millega kohaldatakse vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mida Euroopa Ülemkogu nimetas õiguslase koostöö nurgakiviks.“

6 Raamotsuse artiklis 1 „Euroopa vahistamismääruse määratlus ja selle täitmise kohustus“ on ette nähtud:

„1. Euroopa vahistamismäärus on liikmesriigi väljaantud kohtuotsus, et teine liikmesriik võtaks tagaotsitava vahi alla ja annaks ta üle kriminaalmenetluse raames kohtu alla andmise või vabadusekaotuse või vabadust piirava julgeolekumeetme täitmiseks.

2. Liikmesriigid täidavad mis tahes Euroopa vahistamismääruse vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt käesoleva raamotsuse sätetele.

3. Käesolev raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid, mis on kirja pandud [ELL] artiklis 6.“

7 Raamotsuse artiklis 3 on loetletud Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise kohustuslikud alused, artiklites 4 ja 4a Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise vabatahtlikud alused.

8 Raamotsuse artikli 7 „Tuginemine keskasutusele“ lõikes 1 on ette nähtud, et iga liikmesriik võib määrata pädevaid õigusasutusi abistama keskasutuse või mitu keskasutust, kui see on tema õigussüsteemis nii sätestatud.

9 Raamotsuse 2002/584 artiklis 15 „Üleandmisotsus“ on ette nähtud:

„1. Vahistamismäärust täitev õigusasutus teeb käesolevas raamotsuses määratletud aja jooksul ja tingimustel otsuse, kas isik tuleb üle anda.

2. Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus leiab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi edastatud teabest ei piisa üleandmisotsuse tegemiseks, küsib ta vajalikku lisateavet, eelkõige seoses artiklitega 3–5 ja artikliga 8, mis tuleb kiiresti saata ning võib selle saamiseks kehtestada tähtaja, võttes arvesse vajadust järgida artiklis 17 kehtestatud tähtaegu.

3. Vahistamismääruse teinud õigusasutus võib alati edastada täitvale õigusasutusele mis tahes vajalikku lisateavet.“

10 Raamotsuse artiklis 17 on täpsustatud Euroopa vahistamismääruse täitmisotsuse tegemise tähtajad ja kord.

11 Raamotsuse artiklis 23 „Isiku üleandmise tähtajad“ on sätestatud:

„1. Tagaotsitav antakse asjaomaste asutuste kokkulepitud päeval võimalikult kiiresti üle.

2. Ta antakse üle hiljemalt kümne päeva jooksul pärast lõppotsuse tegemist Euroopa vahistamismääruse täitmise kohta.

[...]

4. Üleandmise võib erandkorras ajutiselt edasi lükata humanitaarsetel põhjustel, näiteks kui on alust arvata, et see ilmselt ohustaks tagaotsitava elu või tervist. Euroopa vahistamismäärus täidetakse, kui nimetatud põhjuseid enam ei ole. Vahistamismäärust täitev õigusasutus teatab sellest viivitamata vahistamismääruse teinud õigusasutusele ja nad lepivad kokku uues

üleandmiskuupäevas. Sellisel juhul toimub üleandmine 10 päeva jooksul alates uuest kokkulepitud kuupäevast.

[...]“.

Itaalia õigus

- 12 22. aprilli 2005. aasta seaduse nr 69 „Sätted riigisisese õiguse kooskõlla viimiseks nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsusega 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta“ (legge n. 69 – Disposizioni per conformare il diritto interno alla decisione quadro 2002/584/GAI del Consiglio, del 13 giugno 2002, relativa al mandato d’arresto europeo e alle procedure di consegna tra Stati membri) (*GURI* nr 98, 29.4.2005, lk 6; edaspidi „seadus nr 69/2005“) (põhikohtuasja asjaolude suhtes kohaldatavas 2. veebruari 2021. aasta seadusandlikust dekreedist nr 10 (decreto legislativo n. 10 (*GURI* nr 30, 5.2.2021; edaspidi „2021. aasta seadusandlik dekreet nr 10“) tulenevas redaktsioonis) artiklis 2 on sätestatud:

„Euroopa vahistamismääruse täitmisel ei tohi mingil juhul rikkuda riigi põhiseadusliku korra ülimuslikke põhimõtteid, isikute võõrandamatuid õigusi, mida põhiseadus tunnustab, [ELL] artiklis 6 tunnustatud põhiõigusi ja õiguse üldpõhimõtteid ega Roomas 4. novembril 1950 allkirjastatud [Euroopa] inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooniga [(edaspidi „EIÖK“)] tagatud põhiõigusi [...]“.

- 13 Seaduse artikkel 18 on sõnastatud järgmiselt:

„[A]pellatsioonikohus keeldub üleandmisest järgmistel juhtudel:

- a) kui Euroopa vahistamismääruses nimetatud kuriteoga seoses on Itaalia õiguse alusel antud amnestiat, kui selles küsimuses on pädev Itaalia riik;
- b) kui ilmneb, et tagaotsitava suhtes on Itaalias samade tegudega seoses tehtud lõplik süüdimõistev kohtuotsus või kriminaalmenetlust lõpetav kohtuotsus, mida ei saa enam edasi kaevata, või kui teises Euroopa Liidu liikmesriigis on tehtud lõplik kohtuotsus, tingimusel et karistuse mõistmise korral on karistus juba täide viidud, see on täitmisel või ei saa seda enam karistuse mõistnud riigi õiguse alusel täitmisele pöörata;
- c) kui isik, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, oli kuriteo toimepanemise ajal alla 14-aastane“.
- 14 Enne 2021. aasta seadusandliku dekreeidi nr 10 jõustumist kehtinud redaktsioonis oli seaduse nr 69/2005 artiklis 18 ette nähtud:

„Apellatsioonikohus keeldub üleandmisest:

[...]

- p) kui isik, kelle üleandmist taotletakse, on rase naine või ta on temaga koos elavate alla kolmeaastaste laste ema, välja arvatud juhul, kui menetluse käigus tehtud Euroopa vahistamismääruse puhul on vahistamismääruse teinud õigusasutuse piirava meetme aluseks olevad kaitsenõuded erakordselt olulised;

[...]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

- 15 Belgia õigusasutus tegi 26. juunil 2020 GNi suhtes Euroopa vahistamismääruse, et viia täide viieaastane vangistus, mille rechtbank van eerste aanleg Antwerpen, afdeling Antwerpen (Antwerpeni esimese astme kohus, Antwerpeni kohtumaja, Belgia) oli tagaselja mõistnud Belgias 18. septembrist 2016 kuni 5. augustini 2017 toime pandud kuritegude eest, mis seisnesid inimkaubanduses ja ebaseaduslikule sisserändele kaasaaitamises.
- 16 GN vahistati 2. septembril 2021 Bolognas (Itaalia). Vahistamise ajal oli ta koos oma 10. novembril 2018 Ferraras (Itaalia) sündinud pojaga, kellega ta elas koos. Lisaks ootas ta oma teist last, kes sündis 10. mail 2022.
- 17 Ülekuulamisel, mis toimus 3. septembril 2021, ei nõustunud GN enda üleandmisega Belgia õigusasutusele. Corte d'appello di Bologna (Bologna apellatsioonikohus, Itaalia) palus vahistamismäärust täitva õigusasutusena pärast 17. septembril 2021 toimunud kohtuistungit Belgia õigusasutusel esitada teavet esiteks alaealiste lastega koos elavatele emadele mõistetud karistuste täideviimise korra kohta Belgias, teiseks GNi suhtes üleandmise korral kohaldatava vanglarežiimi kohta, kolmandaks meetmete kohta, mida võetaks tema alaealise lapse suhtes, ja neljandaks võimaluse kohta uuendada kohtumenetlust, mille tulemusel oli GNile tagaselja karistus mõistetud.
- 18 Antwerpeni prokuratuur (Belgia) teatas 5. oktoobri 2021. aasta teatega Corte d'appello di Bolognale (Bologna apellatsioonikohus), et esitatud küsimustele vastamine kuulub föderaalsete justiitteenistuse (Belgia) pädevusse.
- 19 Corte d'appello di Bologna (Bologna apellatsioonikohus) keeldus 15. oktoobri 2021. aasta kohtuotsusega GNi Belgia õigusasutusele üle andmast ja kohustas ta viivitamata vabastama. See kohus leiab nimelt, et kuna Belgia õigusasutus ei ole tema küsimustele vastanud, ei olnud mingit kindlust, et vahistamismääruse teinud liikmesriigi õiguskorras oleks vahistamismäärust täitva liikmesriigi vanglarežiimiga sarnane vanglarežiim, mis kaitseb ema õigust mitte jääda ilma oma suhtest lastega ja nende eest hoolitseda ning võimaldab pakkuda lastele vajalikku emalikku ja perekondlikku hoolitsust, mis on tagatud nii Itaalia põhiseadusega kui ka lapse õiguste konventsiooni artikliga 3 ja harta artikliga 24.
- 20 Procuratore generale presso la Corte d'appello di Bologna (riigiprokurör Bologna apellatsioonikohtu juures, Itaalia) ja GN esitasid kumbki selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse Corte suprema di cassazionele (Itaalia kassatsioonikohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus.
- 21 Eelotsusetaotluse esitanud kohus tõdeb, et seaduse nr 69/2005 säte, mis nägi Euroopa vahistamismääruse täitmisest keeldumise alusena sõnaselgelt ette olukorra, kus isik, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, on rase naine või temaga koos elavate alla kolmeaastaste laste ema, tunnistati kehtetuks 2021. aasta seadusandliku dekreediga nr 10, et viia Itaalia õigusnormid kooskõlla raamotsusega 2002/584, milles ei ole seda juhtumit Euroopa vahistamismääruse täitmata jätmise kohustuslike ega vabatahtlike aluste hulgas nimetatud.

- 22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus leiab siiski, et kui vahistamismääruse teinud liikmesriigi õiguskorras ei ole ette nähtud meetmeid, mis kaitseksid laste õigust mitte kaotada suhet oma emaga, mis oleks võrreldavad Itaalia õiguses ette nähtud meetmetega, siis tooks ema üleandmine kaasa Itaalia põhiseadusega ja EIÕKga kaitstud põhiõiguste rikkumise.
- 23 Samas kuulub Euroopa vahistamismäärus valdkonda, mis on täielikult ühtlustatud. Neil asjaoludel soovib eelotsusetaotluse esitanud kohtus teada, kas raamotsus 2002/584 keelab vahistamismäärust täitval õigusasutusel keelduda väikelaste ema suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmisest, kui tema üleandmine oleks vastuolus tema õigusega era- ja perekonnaelu austamisele, aga ka tema laste parimate huvidega. Jaatava vastuse korral soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas see raamotsus on kooskõlas harta artikliga 7 ja artikli 24 lõikega 3, arvestades eelkõige Euroopa Inimõiguste Kohtu praktikat, mis käsitleb EIÕK artiklit 8.
- 24 Neil asjaoludel otsustas Corte suprema di cassazione (kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas [raamotsuse 2002/584] artikli 1 lõikeid 2 ja 3 ning artikleid 3 ja 4 tuleb tõlgendada nii, et need ei luba vahistamismäärust täitval õigusasutusel keelduda üle andmast alaealiste lastega koos elavat ema või tema üleandmist igal juhul edasi lükata?
2. Kas juhul, kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt, on [raamotsuse 2002/584] artikli 1 lõiked 2 ja 3 ning artiklid 3 ja 4 kooskõlas [harta] artikliga 7 ning artikli 24 lõikega 3, arvestades ka Euroopa Inimõiguste Kohtu EIÕK artiklit 8 käsitlevat praktikat ja liikmesriikide ühiseid põhiseaduslikke tavasid, osas, millega nende raamotsuse sätetega nähakse ette ema üleandmine, katkestades lapse parimaid huve arvesse võtmata suhted temaga koos elavate alaealiste lastega?“

Menetlus Euroopa Kohtus

- 25 Eelotsusetaotluse esitanud kohus taotles, et käesoleva eelotsusetaotluse suhtes kohaldataks Euroopa Kohtu kodukorra artiklis 105 ette nähtud kiirendatud menetlust.
- 26 Nimetatud kohus märkis, et põhikohtuasi mõjutab raseda naise ja temaga koos elava väikelapse põhiõigusi ning selle lapse tulevase hooldusõiguse osas püsiva ebakindluse kõrvaldamiseks on vaja kasutada kiirendatud menetlust. Esitatud küsimused tõstatavad tema hinnangul ka probleeme, mis on ühised suurele arvule liikmesriikide kohtutes pooleliolevatele kohtuasjadele ja mida tuleks käsitleda võimalikult kiiresti.
- 27 Kodukorra artikli 105 lõikes 1 on ette nähtud, et kui kohtuasja laad nõuab asja lahendamist lühikese aja jooksul, võib Euroopa Kohtu president eelotsusetaotluse esitanud kohtu taotlusel või erandkorras omal algatusel otsustada, olles ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi ära kuulanud, lahendada eelotsusetaotluse kiirendatud menetluses, kaldudes kõrvale kodukorra sätetest.
- 28 Sellega seoses on oluline meelde tuletada, et selline kiirendatud menetlus on menetluslik vahend, mille eesmärk on reageerida erakordselt kiireloomulisele olukorrale (21. detsembri 2021. aasta kohtuotsus *Randstad Italia*, C-497/20, EU:C:2021:1037, punkt 37 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 29 Käesoleval juhul otsustas Euroopa Kohtu president 11. mail 2022, olles ettekandja-kohtuniku ja kohtujuristi ära kuulanud, jätta käesoleva kohtuotsuse punktis 25 nimetatud taotluse rahuldamata.
- 30 Nimelt nähtub eelotsusetaotlusest, et Corte d'appello di Bologna (Bologna apellatsioonikohus) 15. oktoobri 2021. aasta otsuse täitmiseks vabastati GN viivitamatult. Lisaks ei nähtu eelotsusetaotluse esitanud kohtu poolt Euroopa Kohtule esitatud teabest, et käesoleva eelotsusetaotluse menetlemise ajal oleks oht, et GNi laste eest ei hoolitseta. Võimalik ebakindlus küsimuses, millised tagajärjed on põhikohtuasjas menetluse lõpetamise otsusel sellele hooldusõigusele, või see, et esitatud küsimused võivad puudutada suurt hulka isikuid või õiguslikke olukordi, ei ole aga põhjused, mis tekitaks erakorralise kiireloomulisuse, mis on siiski vajalik, et õigustada kiirendatud korras menetlemist (vt selle kohta 22. septembri 2022. aasta kohtuotsus Bundesrepublik Deutschland (üleandmisotsuse halduskorras peatamine), C-245/21 ja C-248/21, EU:C:2022:709, punkt 34, ning 9. novembri 2023. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (mõiste „suur kahju“), C-125/22, EU:C:2023:843, punkt 30).

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene küsimus

- 31 Esimese küsimusega palub eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt selgitada, kas raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõikeid 2 ja 3 tuleb harta artiklit 7 ning artikli 24 lõikeid 2 ja 3 arvestades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus keeldub sellise isiku üleandmisest, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, põhjendusel, et see isik on temaga koos elavate väikelaste ema.
- 32 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu selgitusi arvestades tuleb esimest küsimust mõista nii, et see põhineb eeldusel, et põhikohtuasjas on isikul, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, kaks väikelast, kes elavad temaga koos ja kelle huvides on säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma emaga. Selles kontekstis on eelotsusetaotluse esitanud kohtul tekkinud küsimus, kas ta võib keelduda vahistamismääruse täitmisest raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõike 3 alusel, arvestades harta artiklit 7 ning artikli 24 lõikeid 2 ja 3, põhjendusel, et konkreetse isiku üleandmine võib jätta ta ilma sellistest suhetest ja sellisest kontaktist oma lastega.
- 33 Kõigepealt tuleb märkida, et nii liikmesriikide vastastikuse usalduse põhimõte kui ka vastastikuse tunnustamise põhimõte, mis ise tugineb liikmesriikidevahelisele vastastikusele usaldusele, on liidu õiguses ülimalt olulised, kuna need võimaldavad luua ja säilitada sisepiirideta ala. Vastastikuse usalduse põhimõtte kohaselt on iga liikmesriik kohustatud vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala osas eeldama – välja arvatud juhul, kui esineb erandlikke asjaolusid –, et kõik ülejäänud liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eriti liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi (22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus), C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 40, ning 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Puig Gordi jt, C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 93).
- 34 Liidu õiguse rakendamisel on liikmesriigid seega liidu õiguse alusel kohustatud eeldama, et teised liikmesriigid järgivad põhiõigusi, mistõttu ei või nad nõuda teiselt liikmesriigilt põhiõiguste riigisisest kaitset kõrgemal tasemel, kui on tagatud liidu õigusega, ega kontrollida – välja arvatud erandjuhtudel –, kas teine liikmesriik on tegelikult konkreetsel juhul järginud Euroopa Liidus

tagatud põhiõigusi (18. detsembri 2014. aasta arvamus 2/13 (liidu ühinemine EIÕKga), EU:C:2014:2454, punkt 192, ning 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Puig Gordi jt, C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 94).

- 35 Selles kontekstis on raamotsus 2002/584, mis viib sisse kuritegude toimepanemises süüdi mõistetute või kahtlustatavate üleandmise lihtsustatud ja tõhusa süsteemi, mõeldud hõlbustama ja kiirendama õigusosalast koostööd, et aidata saavutada eesmärki kujundada liit vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevaks alaks, põhinedes suurel usaldusel, mis peab liikmesriikide vahel olema (22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus), C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 42 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 Vastastikuse tunnustamise põhimõtet, mis selle raamotsuse põhjenduse 6 kohaselt kujutab endast kriminaalasjades tehtava õigusosalase koostöö nurgakivi, on väljendatud raamotsuse artikli 1 lõikes 2, mille kohaselt on liikmesriigid kohustatud mis tahes Euroopa vahistamismääruse täitma selle põhimõtte alusel ja vastavalt raamotsuse sätetele (22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus), C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 43 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 37 Sellest järeldub esiteks, et vahistamismäärust täitvad õigusasutused võivad keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest üksnes põhjustel, mis tulenevad raamotsusest 2002/584, nagu seda on tõlgendanud Euroopa Kohus. Teiseks, kuivõrd üldreeglik on Euroopa vahistamismääruse täitmine, on täitmisest keeldumine erand, mida tuleb tõlgendada kitsalt (18. aprilli 2023. aasta kohtuotsus E. D. L. (keeldumine haiguse tõttu), C-699/21, EU:C:2023:295, punkt 34 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 38 Raamotsuses ei ole aga ette nähtud, et vahistamismäärust täitev õigusasutus võiks keelduda Euroopa vahistamismääruse täitmisest üksnes põhjusel, et isik, kelle suhtes on tehtud vahistamismäärus, on temaga koos elavate väikelaste ema. Arvestades vastastikuse usalduse põhimõtet, millele vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanev ala tugineb, kehtib nimelt eeldus, et nende laste ema kinnipidamistingimused ja lapse eest hoolitsemise korraldus vahistamismääruse teinud liikmesriigis on kohandatud sellisele olukorrale kas vanglamiljööös või alternatiivsete meetmete raames, mille abil tagatakse võimalus anda see isik üle kõnealuse liikmesriigi õigusasutusele või paigutada lapsed väljapoole seda miljööd.
- 39 Samas tuleneb raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõikest 3, et raamotsus ei mõjuta kohustust austada hartaga tagatud põhiõigusi.
- 40 Sellega seoses tuleb märkida, et esiteks on harta artiklis 7 sätestatud igaühe õigus sellele, et austataks tema era- ja perekonnaelu, ning teiseks on harta artikli 24 lõikes 2 ette nähtud, et kõikides lastega seotud toimingutes, mida teevad avalik-õiguslikud asutused või eraõiguslikud institutsioonid, tuleb esikohale seada lapse huvid.
- 41 Nagu nähtub lapse õiguste konventsiooni artikli 3 lõikest 1, millele on sõnaselgelt viidatud selgitustes harta artikli 24 kohta, kohaldatakse viimati nimetatud artikli lõiget 2 ka otsuste suhtes, mille adressaatideks – nagu ka Euroopa vahistamismääruse puhul, mis on tehtud väikelaste ema suhtes – ei ole lapsed, kuid millel on laste jaoks olulised tagajärjed (vt selle kohta 11. märtsi 2021. aasta kohtuotsus État belge (alaealise lapse vanema tagasisaatmine), C-112/20, EU:C:2021:197, punktid 36 ja 37).

- 42 Kuid vanema ja lapse koosolemise võimalus on perekonnaelu põhitunnus (14. detsembri 2021. aasta kohtuotsus *Stolichna obshtina, rayon „Pancharevo“*, C-490/20, EU:C:2021:1008, punkt 61). Harta artikli 24 lõikes 3 on nimelt sätestatud iga lapse õigus säilitada regulaarsed isiklikud suhted ja otsene kontakt oma mõlema vanemaga, kui see ei ole lapse huvidega vastuolus. Nagu väitsid *Procuratore generale presso la Corte d'appello di Bologna* (riigiprokurör Bologna apellatsioonikohtu juures), Euroopa Liidu Nõukogu ja Euroopa Komisjon, tuleb lapse parimate huvide kindlaksmääramisel hinnata kõiki konkreetse juhtumi asjaolusid (vt analoogia alusel 26. märtsi 2019. aasta kohtuotsus *SM (Alžeeria kafalah' režiimi all kasuperekonda paigutatud laps)*, C-129/18, EU:C:2019:248, punkt 73; 14. jaanuari 2021. aasta kohtuotsus *Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (saatjata alaealise tagasisaatmine)*, C-441/19, EU:C:2021:9, punktid 46 ja 60, ning 11. märtsi 2021. aasta kohtuotsus *État belge (alaealise lapse vanema tagasisaatmine)*, C-112/20, EU:C:2021:197, punkt 27).
- 43 Kuigi iga liikmesriik peab ennekõike selleks, et tagada Euroopa vahistamismääruse mehhanismi toimimise aluseks oleva vastastikuse usalduse põhimõtte ja vastastikuse tunnustamise põhimõtte täielik kohaldamine, Euroopa Kohtu lõppkontrolli all tagama harta artikliga 7 ning artikli 24 lõigetega 2 ja 3 tagatud põhiõiguste nõuete järgimise, hoidudes kõigist meetmetest, mis võivad seda kahjustada, võib vahistamismäärust täitval õigusasutusel juhul, kui esineb tegelik oht, et Euroopa vahistamismääruse subjektiks oleva isiku üleandmise korral vahistamismääruse teinud õigusasutusele rikutakse tema või tema laste puhul neid põhiõigusi, olla õigus jätta see Euroopa vahistamismäärus raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõike 3 alusel erandkorras täitmata (vt selle kohta 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus *Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus)*, C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 46, ning 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus *Puig Gordi jt*, C-158/21, EU:C:2023:57, punktid 72 ja 96).
- 44 Sellega seoses on oluline rõhutada, et käesoleva kohtuotsuse eelmises punktis nimetatud ohtu peab hindama vahistamismäärust täitev õigusasutus, lähtudes liidu õigusega tagatud põhiõiguste kaitse standardist (vt selle kohta 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus *Aranyosi ja Căldăraru*, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 88). Järelikult ei võimalda asjaolu, et sellel õigusasutusel puudub kindlus selles, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis on väikelaste emade kinnipidamiseks ja väikelaste eest hoolitsemiseks vahistamismäärust täitvas liikmesriigis kehtivate tingimustega võrreldavad tingimused, pidada seda ohtu tõendatuks.
- 45 Seevastu juhul, kui vahistamismäärust täitval õigusasutusel, kes peab tegema otsuse sellise isiku üleandmise kohta, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, on teavet, mis näitab, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis esineb selline oht kas süsteemsete või üldiste puuduste tõttu seoses väikelaste emade kinnipidamistingimustega või nende laste eest hoolitsemise tingimustega või puuduste tõttu nendes tingimustes, mis konkreetsemalt puudutavad objektiivselt tuvastatavat isikute rühma, näiteks puuetega lapsi, peab see asutus konkreetset ja täpselt kontrollima, kas on piisavalt alust arvata, et asjaomastel isikutel on selliste tingimuste tõttu see oht.
- 46 Vahistamismäärust täitev õigusasutus peab niisiis harta artikliga 7 ning artikli 24 lõigetega 2 ja 3 tagatud põhiõiguste rikkumise ohu olemasolu hindama kaheetapilise kontrolli raames, mis eeldab erinevate kriteeriumide analüüsi, mistõttu ei saa neid etappe segi ajada ja need tuleb läbi viia üksteise järel (vt selle kohta 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus *Puig Gordi jt*, C-158/21, EU:C:2023:57, punktid 101, 109 ja 110).

- 47 Selleks peab vahistamismäärust täitev õigusasutus esimeses etapis kindlaks tegema, kas on objektiivseid, usaldusväärseid, täpseid ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmeid, mis tõendavad tegelikku ohtu, et vahistamismääruse teinud liikmesriigis neid põhiõigusi rikutakse selliste puuduste tõttu, nagu on nimetatud käesoleva kohtuotsuse punktis 45. Need andmed võivad pärineda eelkõige rahvusvaheliste kohtute kohtuotsustest, otsustest, aruannetest ja muudest dokumentidest, mille on koostanud Euroopa Nõukogu organid või ÜRO süsteemi kuuluvad organid, ning Euroopa Liidu Põhiõiguste Ameti (FRA) andmebaasist liidus valitsevate kinnipidamistingimuste kohta (*Criminal Detention Database*) (vt selle kohta 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 89, ning 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Puig Gordi jt, C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 102).
- 48 Teises etapis peab vahistamismäärust täitev õigusasutus konkreetselt ja täpselt kontrollima, mil määral võivad käesoleva kohtuotsuse eelmises punktis nimetatud kontrolli esimeses etapis tuvastatud puudused mõjutada selle isiku kinnipidamistingimusi, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, või tema laste eest hoolitsemise tingimusi, ning kas nende isikute isiklikku olukorda arvestades on piisavalt alust arvata, et seda isikut või tema lapsi ähvardab tegelik oht, et neid põhiõigusi rikutakse (vt selle kohta 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 94, ja 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Puig Gordi jt, C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 106).
- 49 Kui vahistamismäärust täitev õigusasutus leiab, et tal ei ole kogu vajalikku teavet asjaomase isiku üleandmise kohta otsuse tegemiseks, peab ta raamotsuse 2002/584 artikli 15 lõike 2 kohaselt paluma vahistamismääruse teinud õigusasutust saata talle kiiresti kogu täiendav teave, mida ta peab vajalikuks seoses tingimustega, mille alusel kavandatakse isikut kinni pidada ja korraldada tema laste eest hoolitsemine selles liikmesriigis (vt selle kohta 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 95).
- 50 Sellega seoses tuleb rõhutada, et teave, mida vahistamismäärust täitev õigusasutus võib nõuda, võib puudutada nii esimest kui ka teist kontrollietappi, mille see asutus peab vastavalt käesoleva kohtuotsuse punktile 46 läbi viima. See õigusasutus ei või siiski taotleda vahistamismääruse teinud õigusasutuselt teavet üksnes selle kontrolli teise etapi kohta, kui ta leiab, et ei ole tõendatud süsteemsed või üldised puudused või puudused, mis mõjutavad niisugust objektiivselt kindlaksmääratavate isikute rühma, kuhu see isik või tema lapsed kuuluvad, nagu on osutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 45 (vt selle kohta 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Puig Gordi jt, C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 135).
- 51 Raamotsuse 2002/584 artikli 15 lõike 2 kohaselt võib vahistamismäärust täitev õigusasutus seada selle määruse teinud õigusasutuselt lisateabe saamiseks tähtaja. See tähtaeg tuleb määrata juhtumipõhiselt, et viimati nimetatud asutusel oleks piisavalt aega selle teabe kogumiseks, paludes selleks vajaduse korral abi vahistamismääruse teinud liikmesriigi keskasutuselt või ühelt keskasutusest, vastavalt raamotsuse artiklile 7. Raamotsuse artikli 15 lõike 2 kohaselt tuleb selle tähtaja puhul arvesse võtta ka vajadust järgida raamotsuse artiklis 17 ette nähtud tähtaegu (5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 97).
- 52 Vahistamismääruse teinud õigusasutus on omakorda kohustatud esitama vahistamismäärust täitvale õigusasutusele taotletud lisateabe, et mitte rikkuda lojaalse koostöö põhimõtet (vt selle kohta 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 97, ning 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft (kinnipidamistingimused Ungaris), C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, punkt 64).

- 53 Nimelt selleks, et eelkõige vältida, et Euroopa vahistamismääruse toimimine ei oleks halvatud, peab ELL artikli 4 lõike 3 esimeses lõigus sätestatud lojaalse koostöö kohustus leidma rakendust vahistamismäärust täitvate ja vahistamismääruse teinud õigusasutuste dialoogis (25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft (kinnipidamistingimused Ungaris), C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, punkt 104, ja 31. jaanuari 2023. aasta kohtuotsus Puig Gordi jt, C-158/21, EU:C:2023:57, punkt 131).
- 54 Juhul kui vahistamismääruse teinud õigusasutus ei vasta rahuldavalt vahistamismäärust täitva õigusasutuse esitatud lisateabe taotlusele, peab viimane hindama igakülgset kõiki tema käsutuses olevaid andmeid mõlemas etapis, mida on kirjeldatud käesoleva kohtuotsuse punktides 47 ja 48 (vt selle kohta 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft (kinnipidamistingimused Ungaris), C-220/18 PPU, EU:C:2018:589, punkt 114).
- 55 Ainult siis, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus leiab, võttes arvesse kõiki tema käsutuses olevaid andmeid – sealhulgas seda, kui vahistamismääruse teinud õigusasutus ei ole andnud tagatise –, et esiteks esineb vahistamismääruse teinud liikmesriigis käesoleva kohtuotsuse punktis 45 nimetatud puudusi ja teiseks on piisavalt alust arvata, et asjaomase isiku ja/või tema laste isiklikku olukorda arvestades ähvardab teda ja/või tema lapsi tegelik oht, et rikutakse harta artikliga 7 ning artikli 24 lõigetega 2 ja 3 tagatud põhiõigusi, peab vahistamismäärust täitev õigusasutus raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõike 3 alusel jätkama selle isiku suhtes tehtud Euroopa vahistamismääruse täitmata. Vastupidisel juhul peab ta vahistamismääruse selle raamotsuse artikli 1 lõikes 2 sätestatud kohustuse kohaselt täitma.
- 56 Lõpuks tuleb seoses üleandmise edasilükkamise võimalusega, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus oma esimeses küsimuses viitab, täpsustada, et kuigi raamotsuse 2002/584 artikli 23 lõike 4 alusel on võimalik peatada selle isiku üleandmine, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, võib seda teha ainult ajutiselt, erandkorras ja tõsistel humanitaarsetel kaalutlustel. Arvestades selle sätte sõnastust ja raamotsuse artikli 23 üldist ülesehitust, ei ole selline peatamine pealegi märkimisväärselt pikaks ajaks võimalik (vt selle kohta 18. aprilli 2023. aasta kohtuotsus E. D. L. (keeldumine haiguse tõttu), C-699/21, EU:C:2023:295, punkt 51).
- 57 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esitatud küsimustele vastata, et raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõikeid 2 ja 3 tuleb harta artiklit 7 ning artikli 24 lõikeid 2 ja 3 arvestades tõlgendada nii, et nendega on vastuolus see, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus keeldub sellise isiku üleandmisest, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, põhjendusel, et see isik on temaga koos elavate väikelaste ema, välja arvatud juhul, kui esiteks on sellel õigusasutusel teavet, mis tõendab tegelikku ohtu, et süsteemsete või üldiste puuduste tõttu seoses väikelaste emade kinnipidamistingimustega ja nende laste eest hoolitsemise tingimustega vahistamismääruse teinud liikmesriigis rikutakse selle isiku põhiõigust era- ja perekonnaelu austamisele, mis on tagatud harta artikliga 7, ja tema laste parimaid huve, mis on tagatud harta artikli 24 lõigetega 2 ja 3, ning teiseks on piisavalt alust arvata, et asjaomaste isikute isiklikku olukorda arvestades ähvardab neid selliste tingimuste tõttu see oht.

Teine küsimus

- 58 Arvestades esimesele küsimusele antud vastust, ei ole teisele küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 59 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (suurkoda) otsustab:

Nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta, mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK, artikli 1 lõikeid 2 ja 3 tuleb Euroopa Liidu põhiõiguste harta artiklit 7 ning artikli 24 lõikeid 2 ja 3 arvestades

tõlgendada nii, et

nendega on vastuolus see, kui vahistamismäärust täitev õigusasutus keeldub sellise isiku üleandmisest, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, põhjendusel, et see isik on temaga koos elavate väikelaste ema, välja arvatud juhul, kui esiteks on sellel õigusasutusel teavet, mis tõendab tegelikku ohtu, et süsteemsete või üldiste puuduste tõttu seoses väikelaste emade kinnipidamistingimustega ja nende laste eest hoolitsemise tingimustega vahistamismääruse teinud liikmesriigis rikutakse selle isiku põhiõigust era- ja perekonnaelu austamisele, mis on tagatud põhiõiguste harta artikliga 7, ja tema laste parimaid huve, mis on tagatud harta artikli 24 lõigetega 2 ja 3, ning teiseks on piisavalt alust arvata, et asjaomaste isikute isikliku olukorda arvestades ähvardab neid selliste tingimuste tõttu see oht.

Allkirjad